

Н. В. Василенко,
доктор педагогічних наук, доцент
(Комунальний вищий навчальний заклад "Вінницька академія неперервної освіти")
nadezhdavasilenko@yandex.ua

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ПОШУК ОПТИМАЛЬНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Статтю присвячено організаційно-педагогічним і дидактичним аспектам управління розвитком творчої активності педагогів в умовах післядипломної освіти. Окреслено можливі шляхи системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Звернено увагу на динамічний пошук оптимальних управлінських рішень у творчій діяльності особистості. Обґрунтовано педагогічні умови розвитку механізмів першочерговості розв'язання проблеми в умовах хмарних технологій.

Ключові слова: особистість, післядипломна освіта, творча активність, хмарні технології.

Вступ. Глибокі цивілізаційні трансформації зумовили зміни ціннісних орієнтацій в усіх сферах життєдіяльності людства, в тому числі й в освіті. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року підкреслюється необхідність створення умов для творчої самореалізації кожного громадянина, створення життєздатної системи неперервного навчання і здобуття якісної освіти впродовж життя. У вирішенні цих завдань важлива роль належить системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, де створюються умови для їхнього особистісного та професійного зростання відповідно до індивідуальних потреб і запитів. Серед нагальних питань, що вимагають першочерговості розв'язання, є проблема щодо розвитку творчої активності особистості, в якій виявляється прагнення до постійного самовдосконалення та самоактуалізації діяльності, спрямованій на динамічний пошук оптимальних управлінських рішень [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання творчої активності особистості досліджували багато вчених, які пов'язують із вивченням сутності поняття "творчість". Проблему творчої активності вивчали: Г. С. Батищев, І. А. Зязюн, А. Г. Спіркін та ін. У психології означене поняття розглядається в особистісному (Д. Б. Богоявленська, Н. Ф. Вишнякова, Н. В. Дружинін, В. В. Клименко, В. В. Рибалка та ін.) та процесуальному (А. В. Брушлинський, В. О. Моляко, Я. О. Пономарьов, В. А. Роменець та ін.) аспектах. У педагогічній науці творча активність учителя є складовою педагогіки творчості (Ю. К. Бабанський, В. А. Кан-Калик, Н. В. Кичук, М. Д. Никандров, М. М. Поташник, С. О. Сисоева та ін.); музично-психологічний аспект проблеми досліджували (Л. С. Виготський, О. Г. Костюк, А. А. Мелік-Пашаєв, Б. М. Теплов, П. П. Якобсон, С. І. Науменко, В. І. Петрушин, Т. Ф. Цигульська та ін.); теоретико-методичні аспекти вивчення означеної проблеми розкрито у працях, присвячених професійній підготовці майбутніх учителів музики засобами ІКТ у системі вищої освіти (Е. Б. Брилін, А. І. Ковальов, Л. М. Масол, О. М. Олексюк, Г. М. Падалка та ін.). Але в цих роботах дослідники недостатньо розглядають питання, які пов'язані з впровадженням сучасних ІКТ в системі післядипломної освіти щодо розвитку творчої активності педагогів [2].

Актуальність і важливість окресленої проблеми, її суспільно-педагогічне значення й недостатня теоретична та методична розробленість зумовили вибір теми статті "Розвиток творчої активності особистості: пошук оптимальних управлінських рішень".

Мета та завдання статті полягають у розкритті педагогічних умов розвитку творчої активності педагогів у системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Концептуальною ідеєю щодо розкриття теми є те, що творча активність педагогів є здатністю, розвиток якої потребує створення спеціальних умов у системі післядипломної освіти (ПО), завдяки яким у процесі продуктивної творчої активності відбуваються особистісний та професійний розвиток й значно підвищується рівень їх педагогічної діяльності.

Водночас практика довела, що творча активність педагогів у процесі підвищення кваліфікації (ПК) значно зростає за таких спеціальних умов навчання, як: постійна самоосвітня їхня діяльність; використання ефективних форм і методів щодо розвитку творчих здібностей у процесі ПК; поєднання проблемного, активного, інтерактивного, ситуативного та спеціального їх навчання у процесі післядипломної освіти; самостійного виконання творчих завдань підвищеного рівня складності; впровадження гнучкого науково-методичного супроводу процесу навчання фахівців у системі підвищення кваліфікації відповідно до їх творчих потреб та запитів [2; 3].

Практика підтвердила, що творча активність є здатністю особистості, розвиток якої потребує створення спеціальних умов у системі ПО. У процесі продуктивної творчої активності відбуваються особистісний та професійний розвиток учителів й значно підвищується рівень їх педагогічної діяльності. Інтегральним компонентом творчої активності вчителів є професійність, в якій виявляється специфіка фахової діяльності педагога [2-4].

Дослідники розглядають поняття "творчість" і "активність" як два визначення діяльності, наголошують на їх взаємозв'язку й виділяють такі основні ознаки – принципову новизну, оригінальність, цінність створеного та прогресивний характер творчого продукту як для суспільства, так і окремої особистості.

Варіативність тлумачення поняття "творча активність" ґрунтується на основі теорії діяльності в контексті психолого-педагогічної науки й розглядається дослідниками в особистісному та процесуальному аспектах. У понятті "творча активність" розкривається вищий якісний рівень, зміст та сутнісна якість діяльності, що здійснюється на вищому рівні активності людини. Творча активність учителя є складовою педагогічної творчості (як розвиваючої взаємодії), його педагогічної майстерності, а також важливою професійною рисою та якістю. Термін "творча активність" пояснюється дослідниками як активність суб'єкта у творчій діяльності, а не як рівень його активності взагалі [2; 3].

Осмилюючи різні наукові підходи до визначення сутності поняття, ми розуміємо творчу активність особистості як її здатність до індивідуально-неповторного особистісного та професійного самовираження, що має продуктивний пошуково-перетворювальний характер з усіма характерними ознаками творчого процесу, детермінованого внутрішньо-емоційним спонтанним саморухом до якісних змін.

Специфіка творчої активності пов'язана із визначенням її особистісної структури. Основою для цього стали праці та висновки дослідників І. А. Зязюна, В. В. Клименка, С. І. Науменко, С. О. Сисоєвої, Т. Ф. Цигульської щодо природи, ознак, закономірностей та внутрішніх умов творчості вчителя. У структурі творчої активності вчителя ми виділяємо такі її цілісні компоненти: психолого-педагогічний та професійний.

Психолого-педагогічний компонент розкриває додаткові мотиви, характерологічні особливості, творчі якості особистості, механізм творчості, педагогічні здібності, динамізм особистості. Зазначимо, що цей компонент є характерним для творчої активності вчителя будь-якого фаху.

Професійний інтегральний компонент розкриває специфіку праці педагога й включає: творчу уяву, чуття цілого, емоційність; здібності; творчі вміння, зокрема пошуково-дослідницькі, проблемно-ситуативні.

Для післядипломної освіти педагогів визначальними є наступні принципи навчання та виховання, що максимально сприяють залученню особистості до пошукової і дослідницько-експериментальної роботи: науковість (тісний зв'язок і взаємодія навчального курсу з наукою); активність (активна роль особистості в ході навчання); індивідуальний підхід (оптимальні умови для ефективного навчання і практичної творчої діяльності); синтез інтелектуальної і практичної діяльності (здобуті теоретичні знання трансформуються у внутрішні стимули); єдність свідомості та поведінки (формування свідомості особистості у процесі її практичної діяльності); суб'єкт-суб'єктна взаємодія (рівноправне партнерство, співробітництво та співтворчість між учасниками освітнього процесу у процесі навчальної діяльності); оптимальний вибір змісту форм, методів та засобів навчання відповідно до освітніх запитів, інтересів і можливостей особистості тощо [3: 42].

У дослідженні розкрито зміст педагогічного процесу особистості в системі ПО та розроблено методику розвитку її творчої активності. Під методикою розвитку творчої активності особистості в процесі ПК ми розуміємо сукупність методів (прийоми), етапів навчання, спрямованих на реалізацію змісту педагогічного процесу в різних формах взаємодії між тими, хто навчається, й тими, хто навчає. Складовими цієї методики є комплекс методів проблемного, активного, інтерактивного, ситуаційного та спеціального навчання в їх поєднанні із традиційними, які використовуються комплексно [2; 3].

Обґрунтовано, що оновлення системи освіти в Україні значною мірою пов'язане з розробкою та впровадженням у педагогічну практику ефективних технологій розвитку інтелектуальних і творчих здібностей особистості, формування її пізнавальної та творчої активності. Особливо актуальною є проблема реорганізації форм та методів роботи зі старшокласниками, оскільки саме старший шкільний вік характеризується активним розвитком пізнавальних і творчих здібностей, становленням наукового світогляду, особистісним самовизначенням дитини.

Досвід управління художньо-естетичним навчально-виховним комплексом показав, що дієвою формою розвитку творчої активності особистості є освітні мистецькі проекти, в яких беруть участь педагоги, учні старших класів основної школи та науково-педагогічні працівники інших навчальних закладів, – надійний спосіб пізнання кожної особистості своїх творчих можливостей, розвитку інтелектуальних здібностей, формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності, а досить часто – і професійного самовизначення. Тому основним змістом педагогічного процесу є комплекс науково-методичних, організаційних, заохочувальних заходів, які стимулюють активне залучення педагогів до здійснення дітьми старшого шкільного віку пошукової та дослідницької діяльності, сприяє розширенню мережі учнівських мистецьких товариств та клубів за інтересами, координує їхню співпрацю з іншими навчальними закладами [5: 56].

Разом із загальноосвітніми навчальними закладами, гімназіями та ліцеями, пошуковою та мистецькою діяльністю учнів активно опікуються позашкільні навчальні заклади, що є справжніми творчими лабораторіями для дітей та учнівської молоді. Гуртки, творчі об'єднання дослідницько-експериментального, гуманітарного, художньо-естетичного та інших напрямів позашкільної освіти

створюють оптимальні організаційно-педагогічні та дидактичні умови для наукових досліджень творчо обдарованих і талановитих дітей [2; 5].

Ми прийшли до висновку, що діяльність педагога повинна характеризуватися елементами пошукової та дослідницької роботи, які стимулюють вчителів до її активного використання з метою поглибленого вивчення програмного матеріалу та урізноманітнення навчальної діяльності учнів [5: 69].

Вибір форм і методів організації діяльності творчих об'єднань у навчальних закладів досить великий і завжди залишає альтернативу учасникам навчального процесу (як педагогам, так і дітям), враховуючи специфіку навчального курсу, особисті уподобання, інтереси та здібності. Поряд з основними формами розвитком творчої активності є залучення учнів до навчання у комплексних і профільних позашкільних навчальних закладів, визначальними є художньо-естетичні товариства учнів або їх філії, що є дієвими осередками особистостей, зацікавлених у підвищенні свого інтелектуального, художньо-естетичного, культурного рівня, що бажають поглибити свої знання, уміння та навички як з окремих навчальних мистецьких дисциплін, так і в галузі сучасних наукових знань загалом. Вони також здійснюють координацію пошукової, дослідницької та експериментальної діяльності учнів інших гуртків та творчих об'єднань закладу, надають їм науково-методичну допомогу, технічну та лабораторну базу.

Це співробітництво є корисне: практична творча діяльність, яку здійснює особистість у гуртку, творчому об'єднанні позашкільного навчального закладу, стимулює її пізнавальну та творчу активність і вимагає наявності теоретичних знань, здобутих під час навчання у школі; загальноосвітня школа зацікавлена у найширшому використанні теоретичних знань у практичній діяльності, на основі якої діти переконуються у їх істинності, і що сприяє їх інтелектуальним та творчим здобуткам. Для розв'язання визначених завдань перевірки гіпотези та досягнення мети в роботі дослідження показало, що у творчій активності педагога виявляється його потреба у формуванні творчої особистості учнів різними технологіями, зокрема й ІКТ. Серед них визнана хмарна технологія як сучасний засіб розвитку творчої активності особистості. Термін "хмарні" (від англ. "cloud technology") – не зовсім влучний. Дійсно, дослівний переклад слова "cloud" – "хмара" (звідси "хмарні технології"), однак це ж слово перекладається як "розсіяний, розподілений". Також хмарні технології є "розподіленими технологіями", тобто опрацювання даних відбувається з використанням не одного стаціонарного комп'ютера, а розподіляється по комп'ютерах, підключених до Internet. Хмарні технології – це програма, яка постійно зберігає для користувача інформацію на інтернет-серверах і лише тимчасово зберігається на стороні користувача [6; 7].

По суті, на сьогоднішній день хмарні технології – це одна велика концепція, що включає в себе багато різних понять: це програмне забезпечення, інфраструктура, платформа, дані, робоче місце тощо. Найголовнішою функцією хмарних технологій є задоволення потреб користувачів, що потребують віддаленої обробки даних. Звісно, для пересічного користувача домашнього ПК хмарні технології не є чимось таким, без чого неможливо обійтися. Однак для освіти хмарні технології мають суттєве значення, адже способів їхнього застосування можна знайти безліч!

Розглянемо найбільш вагомі переваги застосування хмарних технологій у навчальному процесі. Мабуть, основною перевагою є можливість економити на дорогому програмному забезпеченні. Не потрібно на кожен ПК установлювати дорогі офісні пакети та спеціалізовані програми обробки даних. Серед іншого, хмарні технології можуть забезпечити можливість усім педагогам та учням навчального закладу користуватися лише однією операційною системою, при цьому доступ до їхніх робочих місць відбуватиметься за допомогою значно дешевших терміналів.

Незважаючи на очевидні переваги, концепція хмарних технологій піддається значній критиці. Основні претензії пов'язані з безпекою інформації, адже не кожному користувачу зберігання особистих даних на віддаленому сервері видається надійним. Незважаючи на всі сумніви, схоже, що хмарні технології мають значні перспективи. Доказом цього є те, що це не тимчасове захоплення, а новий шлях розвитку високих технологій. Практика засвідчила, що впродовж декілька років у навчальних закладах відбуваються:

– тренінги "Інтегроване заняття в умовах хмарних технологій". Учасники тренінгу мають можливість обговорити проблеми організації та проведення інтегрованих занять, познайомитися з методикою створення інтелект-карт;

– семінари-практикуми для педагогів "Використання хмаро-орієнтованого навчального середовища у формуванні творчої активності особистості". Вчителі навчальних дисциплін та методисти, науково-педагогічні працівники, які вже призвичаїлися до "хмари", переконані: і для них, і для учнів – це новинка і цікава, і корисна. Використання в управлінні, навчанні й вихованні сучасних технологій позитивно впливає на мотивацію, покращує успішність (це підтверджують показники учнів експериментальних класів порівняно з контрольними), дає можливість самооцінювання "я на тлі інших" (на противагу оцінюванню вчителем) і сприяє особистісно-орієнтованому підходу. До того ж кожен школяр матиме власний простір – електронний щоденник, сховище, де зберігатимуться всі завдання, виконані ним за роки навчання. А для тих, хто довго не відвідує навчальний заклад, гурток, факультатив через хворобу або по іншим причинам, "хмара" дає можливість створити спеціальний "віртуальний клас" для індивідуального навчання.

У "хмарі" міститься чимало корисних сервісів, які за словами ІТ-фахівців, рано чи пізно мали бути зібрані разом. Електронна пошта, адресна книга, календар, сховище файлів SkyDrive, доступне для всіх користувачів, система відеоконференцій, керування групами користувачів (учні, співробітники, батьки) – "хмара над навчальним закладом" здатна замінити локальну мережу, не потребуючи сервера.

Для педагогів "хмара" виступає основним інструментом управлінської діяльності щодо формування творчої активності особистості. Коли все під рукою будь-де і будь-коли, то і робота робиться швидше. Практика показала, що головна перевага використання хмарних освітніх технологій у навчальній та позакласній роботі полягає в тому, що вони є інструментом створення інформаційного середовища взаємодії учасників освітнього процесу [7].

Узагальнивши основні положення нашого дослідження, можемо зробити **висновок**, що в процесі систематичного залучення педагогів у систему післядипломної освіти до впровадження ІКТ обов'язково відбувається розвиток їхніх творчих здібностей та творчої активності. Сьогодні, як ніколи раніше, важко уявити собі цей процес управління, навчання й виховання без використання сучасних технологій. І передусім, мова йде про застосування в навчальному процесі комп'ютерних технологій.

Це дозволяє зробити підсумок, що сучасна технологія використання "хмарних сервісів" пропонує інноваційну альтернативу традиційній у післядипломній та шкільній освіті, як засіб створення педагогічних можливостей для персонального навчання, інтерактивних занять, колективної творчої праці в розвитку активності всіх учасників навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Облачные вычисления [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://habrahabr.ru/blogs/cloud_computing/111274.
2. Агейкіна-Старченко Т. В. Модернізація післядипломної педагогічної освіти в контексті сучасних освітніх парадигм / Т. В. Агейкіна-Старченко // Імідж сучасного педагога. – 2010. – № 1. – С. 32–34.
3. Литвинова С. Г. Віртуальні предметні спільноти / Світлана Григорівна Литвинова // Інформаційно-комунікаційні технології в освіті : досвід, інновації, технічне забезпечення : [зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф.]. – Суми : РВВ СОІППО, 2012. – С. 39–42.
4. Василенко Н. В. Теоретичні засади змін інноваційного розвитку ЗНЗ / Н. В. Василенко // Инновационные технологии в образовании : [материалы VI междунар. наук.-практ. конф.]. – Симферополь, 2009. – С. 36–45.
5. Ковальова С. В. Розвиток творчої активності вчителів музики в системі підвищення кваліфікації : [зб. наук. праць] / С. В. Ковальова // Педагогічний процес : теорія і практика / [за ред. С. О. Сисоевої]. – К. : Видавництво "Міленіум", 2006. – Вип. 2. – С. 55–69.
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки, молоді і спорту України : офіцій. веб-сайт. – Текст і граф. дані. – К., 2011. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
7. Василенко Н. В. Хмарні технології в управлінні навчальним закладом / Н. В. Василенко. – Х. : Вид. група "Основа", 2015. – 112 с.

REFERENCES (TRANSLATED S TRANSLITERATED)

1. Oblachnye vychisleniya [Clouds Computing] [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu : http://habrahabr.ru/blogs/cloud_computing/111274.
2. Ageykina-Starchenko T. V. Modernizatsiya pisladyplomnoyi pedagogichnoyi osvity v konteksti suchasnykh osvitnikh paradigms / T. V. Ageykina-Starchenko // Imidzh suchasnogo pedagoga [The Modern Teacher's Image]. – 2010. – № 1. – P. 32–34.
3. Lytvynova S. G. Virtual'ni predmetni spil'noty [Virtual Substantive Communities] / S. G. Lytvynova // Informatsiyno-komunikatsiyni tekhnologiyi v osviti : dosvid, innovatsiyi, tekhnichne zabezpechennia [ICTs in Education : Experience, Innovations, Technical Support] : [zb. materialiv Vseukrains'koyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi]. – Sumy : RVV SOIPPO, 2012. – S. 39–42.
4. Vasylenko N. V. Teorytychni zasady zmin innovatsiynogo rozvytku ZNZ [Theoretical Basis of the Innovative Changes in CEI] / N. V. Vasylenko // Innovatsionnye tekhnologii v obrazovanii [The Innovative Technologies in Education] : [materialy VI mezhdunar. nauk-prakt. konf.]. – Simferopol, 2009. – P. 36–45.
5. Kovaliova S. V. Rozvytok tvorchoyi aktyvnosti vchuteliv muzyky v systemi pidvyshchennia kvalifikatsiyi [Development of Music Teachers' Creative Activity in the system of the Further Training] : [zb. nayk. pr.] / S. V. Kovaliova // Pedagogichnyy protses : teoriya i praktyka [The Process of Teaching : Theory and Practice] / [za red. S. O. Sysoevoyi]. – K. : Vydavnytstvo "Milenium", 2006. – Vyp. 2. – S. 55–69.
6. Natsional'na strategiya rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [National Strategy of the Educational Development in Ukraine in 2012–2021] [Elektronnyi resurs] // Ministerstvo osvity i nauky, molodi i sportu Ukrainy [Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine] : ofitsii. veb-sait. – K., 2011. – Rezhym dostupu : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
7. Vasylenko N. V. Khmarni tekhnologiyi v upravlinni navchal'nym zakladom [Cloud technologies in the Educational Establishment Management] / N. V. Vasylenko. – Kh. : Vyd. grupa "Osnova", 2015. – 112 s.

Матеріал надійшов до редакції 18.05. 2015 р.

**Василенко Н. В. Развитие творческой активности личности:
поиск оптимальных управленческих решений.**

Статья посвящена организационно-педагогическим и дидактическим аспектам управления развитием творческой активности педагогов в условиях последиplomного образования. Определены возможные пути системы повышения квалификации педагогических работников. Обращено внимание на динамический поиск оптимальных управленческих решений в творческой деятельности личности. Обоснованы педагогические условия развития механизмов первоочередности решения проблемы в условиях облачных технологий.

Ключевые слова: *личность, последиplomное образование, творческая активность, облачные технологии.*

Vasilenko N. V. The Personality's Creative Activity Development: the Search for Optimal and Management Decisions.

The article is devoted to organizational, pedagogical and didactic aspects of the teachers' creative activity development in terms of the postgraduate education. It deals with the conceptual idea of the topic, the principles of which is that the creative activity is the teachers' ability, the development of which requires the creation of special conditions in the system of the postgraduate education in the process of which productive creative activity has its personal and professional development and significantly increases the level of educational activities. It is proved that the teachers' creative activity in the training process increases under such special conditions: the constant self-educational activity; the use of effective forms and methods for the development of creative abilities; independent exercise of creative tasks increasing the difficulty level according to creative needs and requests. The attention is paid to the dynamic search for optimum administrative decisions in the individual creativity development in terms of cloud technologies.

Key words: *personality, postgraduate education, creative activity, cloud technology.*